

a forradalom eredeti céljának, a szabadság megteremtésének feláldozásával járt együtt, a forradalom és az alkotmányozási folyamat nem zárult le (1789 és 1875 között tizennégy alkotmány készült). Az amerikai forradalom viszont véget ért, amikor az új állam kiépítése megkezdődött, de ebben fontos szerepet játszott az, hogy már meglévő önszabályozó közösségekre épült rá az új rend, amelyekben továbbra is fontosnak tekintették a közügyekben való részvételt. A *Függetlenségi Nyilatkozat* „boldogság keresése” kitétele nem csak a magánboldogság kereséséhez való jogot, hanem a *közboldogság* előmozdításának lehetőségét is jelentette a 18. században (amint az Thomas Jefferson írásaiból is nyilvánvaló). Arendt ugyanakkor rámutat, hogy az amerikaiak a minősítő jelző nélküli ’boldogság’ kifejezésen a későbbiekben már egyre inkább csak a *magánboldogságot* kezdték érteni, a kerületek elemi köztársaságainak demokráciája – amely a közszabadság, így a vélemények kifejtésének és kialakításának a tere volt –, a pártok demokráciájává vált, ahol az egyén politikai szerepét elsősorban a választás, a szavazás aktusára korlátozzák.

Megkockáztathatjuk tehát a kijelentést, hogy a demokrácia Amerikában sem mindenki demokráciája, hiszen sokan a választáson kívül nem nagyon tudnak beleszólni a közügyekbe, és a legnagyobb probléma, hogy talán nem is akarnak. Bár a legutolsó amerikai választáson tapasztalható polgári aktivizmus (ami sokak számára tényleg nemcsak egy szavazat leadását jelentette) éppen nem ezt mutatta, ez a választás (pártszimpátiától függetlenül) a változások melletti kiállásról szólt. Barack Obama a „*Yes, we can!*” jelszóval tudott nyerni, amely Amerika legjobb hagyományaira, a társadalmi viszonyok közös erővel történő megjavítására épít.

Igaz lehet, hogy az amerikai demokrácia önjavító, képes a megújulásra, ha az erősen kétséges is, hogy ebben mindenkor mindenki részes (kifejtheti és figyelembe veszik a véleményét). Nem is beszélve arról, hogy a rabszolgaságot, amelynek fenntartása igen csak ellentétes volt az alkotmány szellemével, nem folytonos diskurzusok eredőjeként, békes úton törölték el, hanem egy polgárháború következményeként, mint ahogy a feketékkel szembeni diszkrimináció felszámolásához a 20. század ötvenes éveiben indult polgárjogi mozgalmak küzdelmeire volt szükség (persze a különböző célokért folytatott békés küzdelem már lehet az önjavítás eszköze).

Fontos rámutatni, hogy a szerző többször hangsúlyozza: *normatív, előíró* módon beszél a demokráciáról: a politikai pártok dominálta és az egyént háttérbe szorító politikai rendszert maga sem tartja elfogadhatónak. Az általa ideálisnak tartott demokráciaképnek Amerika is csak részben felel meg, mondjuk összehasonlíthatatlanul jobban, mint Magyarország vagy az Európai Unió. Figyelemre méltó Boros Jánosnak a magyar társadalom helyzetéről és a valódi demokrácia kialakításának előfeltételeiről (új alkotmány, az egypólusú politikai kultúra megváltoztatása, a jövő iránti felelősség és a képzelőerő fontossága stb.) adott elemzése, mint ahogy egyet lehet érteni az Európai Unió demokráciadeficitesei politikai struktúrájának és alkotmánytervezetének bírálatával is.

A demokráciában alapvető szerepet kellenet betölteniük az *értelmiségieknek*, azon belül a *filozófusoknak* (Kelet-Európára ez fokozottan igaz) – állítja a szerző: a múltbeli események feldolgozásának segítségével, a jelenbeli visszasságok feltárásában (a figyelemnek az elnyomás különböző formáira és a rendszer

vesztéseire való ráirányításában) és a jövő „kitalálásában” van feladatuk. A világ dolgait elefántcsonttoronyból szemlélő vagy valamely klikkhez tartozó „véleményvezér” értelmiségiekén túl, valóban jó lenne, ha Magyarországon is egyre több felelősen gondolkodó, álláspontját bátran vállaló, párbeszédre hajlandó szellemi ember lenne.

Ha az egyénre építjük a demokráciát, akkor meghatározó jelentősége van annak, hogy a demokrácia *életmóddá*, az „egyéni élet *személyes* módjává” váljon, ahogy Dewey írja. Az amerikai filozófus szerint ehhez elengedhetetlen az új generáció megfelelő képzése, nevelése. Ez az alkotmányos alapértékek átadását és elvárását is jelenti, amelyeken túl valóban mindenki a saját maga választott erkölcsi szabályok alapján élheti az életét: a másik ember méltóságának, szabadságának tisztelete, az igazságosságra való törekvés a saját érdek- és boldogságkövetés során is át kell hatnia az egyén cselekedeteit. A törvények nem szabályoznak minden életviszonyt, és ha jó társa-

dalmat akarunk, akkor elengedhetetlen, hogy ezen alapértékek a társadalmi mikrostruktúrákban, a mindennapi emberi viszonyokban is irányadók legyenek: ilyen értelemben mindenkinnek demokráciának kell lennie (ez a saját interpretációm, a szerző álláspontja a „demokratassággal” kapcsolatban nem teljesen egyértelmű számomra, de talán nem áll távol tőle ez a felfogás). Persze a legjobb az volna, ha egyre több ember értené meg saját felelősségét a jövő megalkotásában és a „közboldogság” előmozdításában.

A *demokrácia antropológiája* című könyv írója fontos elméleti támpontokkal és napjaink nagy kérdéseire adott (olykor vitára készítő) reflexiókkal járul hozzá saját demokráciaértelmezésünk átgondolásához. Az elvek, álláspontok tisztázására pedig óriási szükség van a mai Magyarországon. (Boros János: *A demokrácia antropológiája*. Pécs: Jelenkor Kiadó, 2009, 268 p.)

Barcsi Tamás

doktorandusz, PTE BTK Filozófia Tanszék

Magyarország 2025 – Lehet másként is?! Komplex jövőalternatívák és mozaikok a jövőből

A Magyar Tudományos Akadémia előző elnöke, Vizi E. Szilveszter kezdeményezésére, a IX. Osztály Jövőkutató Bizottságának vezetésével és a Budapesti Corvinus Egyetem Jövőkutató tanszékének hatékony közreműködésével 2006-ban indult el az a kutatás, amelynek célja igazán egyedinek számít a hazai tudományos életben. Egyrészt azért, mert a kutatók azt tűzték ki célként, hogy a tudomány eszközeivel szisztematikusan feltárják, a ma fiataljai miként látják életüket 2025 Magyarországon. Ez önmagában nagy

kihívást jelentő vállalkozás, hiszen hagyományosan számos csapda nehezíti a komplex modelleket készítő tudósok vizsgálódásait, kiváltképpen, ha mindezt előrejelzés készítésének keretében teszik. Másrészt – a nemzetközi trendekkel összhangban – már nem pusztán a tudomány elefántcsonttoronyában modellezett eredményeket olvashatunk a 2010-ben egy kétkötetes tanulmánykötet formájában megjelent alkotásban, hanem egyenesen a szakértői állásfoglalások és a laikus vélemények metodológiailag összekapcsolt szintézisét ismerhetjük meg.

Tartalmában a könyv a kutatásvezető szintézisével kezdődik, amelyben megismerhetjük a kutatás célját, módszertanát és a legfontosabb eredményeként értékelhető

komplex jövőalternatívákat. Utóbbiak mellett kiemelendő a Nováky Erzsébet – a Jövő-kutatási Bizottság jelenlegi elnöke – által kidolgozott metodológia, ugyanis enélkül a kutatás fent részletezett két egyedi vonása nem tudott volna empirikus valósággá válni; a kutatási célnak megfelelő modellezési eljárások kiválasztása és összekapcsolása pedig a hazai és a nemzetközi jövőkutatás metodológiai megújításának is tekinthető.

Szintén dicséret illeti a könyvet szerzők-ként jegyzők munkáját, akiknek kutatásai termékeny módon járultak hozzá a komplex jövőalternatívák kidolgozásához, de emellett önálló olvasmányként is érdekes jövőinformációkat, következtetéseket tartalmaznak. A könyv második szerkezeti egységét jelentő *Mozaikok a jövőből* rész tartalmazza ugyanis azokat a változásokat bemutató kutatási eredményeket, amelyeket a demográfiai-társadalmi folyamatok, a technikai-technológiai fejlődés, illetve a természeti környezet, település és gazdaság jövőbeni alakulásának területén várnak az elemzők. E szakértői tanulmányok összefoglaló eredménye „szakértői félelmek, remények” formájában került tárgyalásra, és a komplex módszertan egyik fontos bemenetét jelenti.

Fontos, hogy a fenti szegmentálás önmagában kiemeli a jövőkutatás tudományterületének egyik elvitatathatatlan érdemét: képes hitelesen képviselni azt az elvet, mely szerint a modern problémákat kizárólag a szaktudományok szintjén már nem lehet hatékonyan megvizsgálni és megoldani. A könyvben részletezett alapelvek első része, a komplexitás is arra utal, hogy a valóság minél több területét kell bevonni a vizsgálatba ahhoz, hogy hiteles megközelítést nyerjünk a jövőben várható valósághoz. A másik alapelv, a participativitás demokratikus szellemében pedig a jövőalter-

natívák kidolgozásába mindazok tevékeny részvételét fogadják, akiknek a jövőjét vizsgálják, és akiktől elvárható, hogy közreműködnek majd a kívánatosnak ítélt alternatívák megvalósításában. A harmadik alapelv, az alternativitás érvényesítése elengedhetetlen egy olyan kutatásban, amely demokratikus jövőváltozatok alkotását tűzi ki célul: ez ugyanis azt jelenti, hogy a jövőbeni problémákra alternatív megoldásokat adnak, és ezekhez alternatív utakat, eszközválasztásokat jelölnek ki. Ezen elvek következetes érvényesítése végigvonul a könyvön, mind módszertanilag, mind az empirikus részekben.

A participativitás elve mentén kérdőíves felmérés keretében megkérdezésre kerültek azok a fiatalok, akik 2025-re várhatóan döntéshozó pozícióba kerülnek. Középiskolások és egyetemisták egyaránt mintába kerültek, de a legnagyobb jelentőséget az ezerfős reprezentatív mintán végzett középiskolai lekérdezésnek szentelték a szerzők. Szintén a második szerkezeti egységben található tanulmányok között olvashatók ezek a kutatások, amelyek tehát a fiatalok jövőről való vélekedését, jövőhöz való viszonyulását tárgyalják. E kutatási eredmények „nem szakértői vélekedések” formájában jövővárakozásokként – a szakértői félelmek és remények mellett – a megközelítés másik fontos bemenetét adják. Ehelyütt érdekességképpen megjegyzendő, hogy a középiskolások és az egyetemisták jövővárakozásait klaszterelemzéssel vizsgálva a következő homogénnek tekinthető, beszédes elnevezésű csoportokat sikerült elkülöníteni: *céltalanok, rettegők, racionálisak, tudatosak, kallódók, nyitottak, jó gyerekek* a középiskolások körében, és *élettervező-mérnökök, kincstári optimisták, vészmadarak, céltudatos simulekonyak* és *kallódók* az egyetemisták körében. A klaszterek jellemzőit és a fiatalok kapcsoló-

dó világgépét a könyv releváns fejezetei részletesen tárgyalják, míg maguk a homogén csoportok a komplex jövőalternatívák fontos inputjaként szolgálnak.

A szakértői és a laikus várakozások feszítik ki tehát azt a lehetőségteret, amelyben döntéseinkkel hatással lehetünk a jövőre, jelen esetben Magyarország 2025. évi helyzetére. E lehetőségtér azonban meglehetősen sok instabilitást tartalmaz, amely később, a módszertan következő grádcisát jelentő scenáriókban kerül feloldásra. Ezzel összefüggésben a participativitás, vagyis a kutatásban való laikus részvétel indokoltságát az is aláhúzza, hogy a lehetőségtér utal arra: még a döntéshozói pozícióból érkező szakértői-tudományos állásfoglalások-találmányok sem tudnak társadalmi szintű valósággá válni, csak akkor, ha meghatározó társadalmi csoportok támogatásában részesülnek. A szakértői remények így tudnak megsemmisülni társadalmi bázis hiányában – és ellenkezőleg: a szakértői félelmek akkor tudnak megvalósulni, ha a közönyös társadalmi csoportok nem vállalják a jelzett problémák megoldásában való részvételét.

A metodológia egyik fontos újítása, hogy a szakértői és a laikus véleményeket scenáriókban, azaz alternatív forgatókönyvekben és komplex jövőalternatívákban vonatkoztatták egymásra a kutatók. E forgatókönyvek két scenárióváltozó, az értékek és a társadalmi-gazdasági fejlődés mentén válnak szét a közösségi *versus* egyéni értékek, valamint a növekedés-fejlődés versus stagnálás-hanyatlás tengelyre. A legsikeresebbnek ítélt „*Egyén a közösség hálójában*” scenárió a közösségi értékek dominanciája mentén megvalósuló növekedés-fejlődés esetén tud létrejönni. Az „*Individualisták társadalmá*” már az egyéni értékek térnyerése irányába mozdul el, bár szintén makroszintű növekedés közepette;

ennek ellenére egy kevésbé összetartó, egoista világot valósít meg. A „*Magunkra hagytak, magunkra maradtunk*” forgatókönyv már stagnálásba fordul, és kallódó atomizált egyének szomorú egymás mellett élését mutatja be. Az „*Együtt sodródunk és dagonyázunk*” szintén beszédes scenárió-elnevezés, amely találoan mutatja be a céltalan és felelőtlen, de valamiféle közösségi formációkat alkotó egyének kiüresedett, nem valós értékek talaján megvalósuló cselekvéseit. A könyv a scenáriók tartalmát részletesen bemutatja, hozzárendelve őket az empirikus vizsgálatban részt vevő fiatalok korábban azonosított klasztereihez. Fontos előrelépés a hagyományos scenárió-elemzésekhez képest, és egyben a kutatás második metodológiai újítását jelenti, hogy az elemzésben ezt követően vizsgálatra került, mennyiben támogatják a forgatókönyvek megvalósulását bizonyos jövőintegráló erők. Definíció szerint a négy erőként azonosított *felelősség, közösségi lét, tevékenység* és *kreativitás* együttesen befolyásolja azt, hogy e forgatókönyvek tartalmilag mit jelentenek majd a közösségeknek.

A könyv igazi módszertani novuma mindazonáltal a komplex jövőalternatívák megalkotása, vagyis annak felmérése, hogy az egyes scenáriók megvalósulása mely szakértői előrejelzéseket támogatná. Utóbbiak korábban félelmek és remények formájában kerültek pozitív és negatív töltetű megfogalmazásra, és az egyes forgatókönyvekkel való tartalmi egymásra vonatkoztatások a „*Reményekkel előre*”, a „*Nem jut mindenkinek*”, „*A félelem nem visz előre*” és a „*Közösen is okosan kell cselekedni*” elnevezésű komplex jövőalternatívákban kerülnek részletes bemutatásra.

„*Lehet másként is?!*” – teszi fel a költői kérdést a kutatócsoport vezetője. Bár ő ezt követően a tudatos társadalmi összefogás és

felelős cselekvés mentén kibomló kedvező jövőváltozatok megvalósulása mellett érvel, mi most az újszerű kutatási cél megvalósítását, a kreatív, mégis szisztematikus módszertan bemutatását és alkalmazását, valamint az eredményeket alátámasztó szakértői tanulmányokat tartalmazó könyvet olvasva is azt állapítjuk meg, hogy igen. Igen, lehet a tudományt a tudományos közösség legjobb hagyományainak figyelembevételével, ugyanakkor az új kor teremtette elvárásokhoz alkalmazkodva, kreatív módszertannal, nem-

zetközi szinten is vállalható minőségben dolgozva előre vinni. Záró gondolatként pedig külön kiemeljük a könyv igen demokratikus szerzői összetételét, amelyben szenior kutatók és fiatal tehetségek egyaránt helyet kaptak, ezzel is összefogásra és a fiatalok támogatására buzdító példát állítva a magyar tudományos élet szereplői számára. (*Nováky Erzsébet (alkotó szerk.): Magyarország 2025. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 2010, 560 p.*)

Szél Bernadett

doktorjelölt, Budapesti Corvinus Egyetem

CONTENTS

Eating Disorders

- Tamás Halmos: Introduction 1290
 Katalin Éder: Genetics of Obesity 1294
 Attila Forgács: Media Symptoms and Eating Disorders 1300
 Ferenc Türy – Bernadett Babusa – Szilvia Dukay-Szabó – Márta Varga: Newer Types of Eating and Body Image Disorders among Harms on Modern Civilization 1306
 János Bende: Treatment of Severe Obesity by Bariatric Surgery 1316

Study

- András Prékopa: János Bolyai Memorial Conference, Budapest-Marosvásárhely/Tirgu Mures, 30 August – 4 September 1322
 András Prékopa: Life and Works of János Bolyai and His Impact on the History of Culture 1328
 Imre Vass: Renewable Energy Production from Sunlight and Water. Theoretical Possibility or Practical Reality? 1344
 János Györffy – István Klinghammer: The Map of the European Union in Minimum Error Projection 1353
 Andor Maróti: Unsolved Questions in Research of Culture 1358

Interview

- On Addiction - From the Perspective Of Brain Awareness
 Éva Jakabffy's Interview with István Katona 1363

Academy Affairs

- Rezső Solymos: Széchenyi Memorial Day–Planting of Trees 1371
 MTA's Work Discussed in Parliament 1374
 The New Members of the Hungarian Academy of Sciences
 Attila Chikán 1379
 István Hermecz 1380
 Károly Kocsis 1382
 Péter Lévai 1385
 László Solymosi 1387

The Scientists of the Future 1390

Outlook (Júlia Gimes) 1400

Book Review (Júlia Sipos) 1404